Neutrala under Andra Världskriget. Det var **Sverige, Schweiz, Turkiet, Portugal, Spanien, Irland och Vatikanstaten.**

RÄTTEN ATT VARA NEUTRALT LAND

Okunskapen ger oftast Sverige en känga för att vi inte deltog i krig. Men vi var tvungna att handla med alla för att uppfylla kravet på att vara neutralt land

Sverige var neutralt under andra världskriget 1939-1945. Men för att bevara neutraliteten var landet tvunget att genomgå en svår balansgång. Det gällde att hålla sig väl med alla parterna i kriget.

Förhållandet mellan krigförande och neutrala stater regleras i femte och trettonde Haagkonventionerna. Haagkonventionerna föreskriver att den neutrala staten inte får stödja någon krigförande militärt eller tillåta att det egna territoriet används för militära uppgifter.

Sedan 1500 - talet

Neutralitetsrätten har utvecklats successivt med början på 1500 talet. Hugo Grotius har ett kort kapitel om de neutrala (De his, qui in bello medii sunt) i sitt verk "De iure belli ac pacis" (1625). Han använde även begreppet "ius neutralitatis" i ett brev till Axel Oxenstierna 1635. Det är emellertid först på 1700-talet som Bynkershoek och Vattel formulerar ett adekvat neutralitetsbegrepp. De neutrala staternas plikt är att uppträda opartiskt och de krigförandes att respektera neutralt territorium.

I Haagkonventionerna från 1907 har krigs- och neutralitetsrätten kodifierats. Humanitära regler finns nedlagda i 1949 års Genèvekonventioner och i två tilläggsprotokoll till dessa från 1977. Neutralitetsreglerna återfinns främst i den femte Haagkonventionen om lantkrig och i den trettonde om sjökrig. Några stater är emellertid permanent neutrala, vilket innebär att de förpliktat sig attinte inleda krig och att förbli neutrala under krig mellan andra stater. Ständigt neutrala stater är främst Schweiz (sedan 1815) och Österrike (sedan 1955). Historiska exempel är bl. a. Belgien (1839—1919) och Luxemburg (1867-1919).

För de permanent neutrala staterna gäller vissa regler redan i fredstid. En ständigt neutral stat måste göra allt för att inte bli indragen i ett krig och underlåta allt som skulle kunna leda till att den dras in i ett krig. Den får inte företa sig något som skulle omöjliggöra eller allvarligt försvåra dess uppfyllande av de vanliga neutralitetsförpliktelserna om ett krig skulle utbryta mellan andra stater. Den är skyldig att föra en neutralitetspolitik.

Neutralitet

Neutralitet i folkrätten innebär att en stat inte stöder någondera sidan i en väpnad konflikt mellan andra stater eller militära förband. Man skiljer på neutralitet och alliansfrihet, eftersom neutralitet i folkrättslig mening inte kan förekomma förrän i en konkret konfliktsituation. Förhållandet mellan krigförande och neutrala stater regleras i femte och trettonde Haagkonventionerna.
Haagkonventionerna föreskriver att den neutrala staten inte får stödja någon krigförande militärt eller tillåta att det egna territoriet används för militära uppgifter. De innehåller inget som förbjuder politiska eller moraliska ställningstaganden i konflikten, och inte heller regler som förbjuder den neutrala statens medborgare att delta i konflikten på den ena eller andra sidan. Det finns inte heller något som förbjuder handel med krigförande nationer, förutom att den neutrala staten inte själv får exportera krigsmateriel till någon krigförande stat.
Neutralitet har en politisk dimension som innebär att en stat som folkrättsligt är neutral ändå kan drabbas av intern eller extern kritik för att den stöder (eller påstås stödja) den ena parten mer än den andra.

Det finns två olika sorters neutralitet, temporär och permanent.

Permanent neutralitet

Permanent neutralitet innebär att landet genom mellanstatliga överenskommelser förbundit sig att upprätthålla neutraliteten i alla framtida krig.

Schweiz är permanent neutralt efter beslut vid kongressen i Wien 1815. Österrike är permanent neutralt genom österrikiska statsfördraget som slöts 1955 mellan Österrike och de fyra ledande segrarmakterna efter andra världskriget.

Ett land kan också ensidigt deklarera att det skall vara permanent neutralt, men ett sådant löfte anses kunna brytas vid förändrade förhållanden i omvärlden och anses därför inte ha samma värde.

Temporär neutralitet

Temporär neutralitet kan deklareras av en stat i förhållande till en viss konflikt mellan andra länder. En sådan deklaration gäller bara så länge just det kriget pågår.

Neutralitet i Sverige

Förlusten av Finland i Finska kriget 1809 och 1812 års politik har följts av en successivt alltmera befäst tilltro bland grannstaterna till Sveriges strävan att stå neutral i andra staters konflikter från 1814. Undantag var finska inbördeskriget (1918), när en svensk militärexpedition sändes till Åland. (I dansk-tyska kriget (1864), vinterkriget (1939-1940) och fortsättningskriget (1941-1944) deltog svenska militära styrkor, men de var frivilliga.)

Regeringen Hansson III, som styrde Sverige under andra världskriget, gjorde i och med permittenttrafiken avsteg från den svenska neutraliteten.

I Sverige ledde den politiska dimensionen av neutraliteten till inrikespolitisk vänster-kritik från grupper som förespråkat en tydligt markerad åsiktsneutralitet, till exempel mellan Sovjetunionen och Tyskland under andra världskriget eller mellan Warszawapakten och Nato under det kalla kriget. I Hjalmarsonaffären (1959) uppstod en politisk splittring kring frågan om åsiktsneutralitet när regeringen beslutade att inte utse Högerpartiets ledare Hjalmarson till FN-delegat, eftersom han alltför tydligt kritiserat Sovjetunionens politiska system. På samma sätt fick den socialdemokratiske statsministern Olof Palme kritik från höger för att tydligt ha tagit ställning mellan parterna i Vietnamkriget något decennium senare.

Fick avgå 1923

På ett liknande sätt tvingades utrikesministern Carl Hederstierna hastigt att avgå 1923, sedan han vid en lunch med journalister uttalat sig positivt om en påtänkt försvarsunion mellan Sverige och Finland.

Fram till ratificeringen av Lissabonfördraget var Sverige i egentlig mening inte en permanent neutral stat, men kunde ses som en de facto permanent neutral stat. Sedan Sverige gick med i EU är frågan om Sverige är neutralt komplicerad. Vissa menar att Lissabonfördraget gör att landet varken neutralt eller alliansfritt men enligt andra spelar fördraget ingen roll då den ej tvingar att ge militärt bistånd vid angrepp av EU-land och kan därför inte klassas som ett avvikande från svensk neutralitetspolitik.